

Mededinging

De gangbare economische leerboeken laten geen twijfel bestaan over de verwerpelijkheid van concurrentie beperkende praktijken zoals protectionisme en monopolie- of kartelvorming. In overeenstemming met de neoklassieke theorie wordt de volledig vrije mededinging optimaal geacht voor een zo efficiënt mogelijke aanwending van produktiefactoren en het bereiken van een zo hoog mogelijk materieel welvaartsniveau. Handels- en concurrentie beperking kunnen slechts leiden tot het in stand houden van verouderde en inefficiënte produkties en staan het proces van economische herstructurering in de weg dat een voorwaarde is voor toekomstige groei. Bovendien roept elke maatregel op dit gebied het gevaar van tegenmaatregelen op, waardoor een escalatie kan ontstaan: steeds verdergaande handelsbeperkingen zouden uiteindelijk tot een handelsoorlog kunnen leiden die de gehele internationale handel ontwricht, en voortdurende bevoordeling van binnenlandse producenten door subsidie- en steunverleningsmaatregelen zou navolging kunnen krijgen in andere landen en een subsidiewedloop kunnen doen ontstaan die slechts de verstarring van de economische structuur in de hand werkt.

Geheel in overeenstemming met deze theorie worden in alle OECD-landen officieel sterk afwijzende standpunten tegen concurrentie beperkende praktijken ingenomen. In de meeste landen bestaat ook een strakke wetgeving op dit gebied. Het mededingingsbeleid wordt gezien als een belangrijk instrument om — naast andere doelen — het aanpassingsproces van nationale economieën aan gewijzigde internationale concurrentieverhoudingen te bevorderen. Op die manier moet de economische herstructurering tot stand komen die door de OECD pleegt te worden aangeduid als „positive adjustment”.

Maar zoals altijd is de werkelijkheid weerbarstiger dan de theorie. De „positive adjustment” blijkt moeilijk te verwezenlijken in een periode zonder noemenswaardige economische groei. De nieuwe, veelbelovende activiteiten zijn met een lantaarntje te zoeken. Bovendien zijn de meeste landen door de economische crisis al zo hard getroffen, dat zij de kosten van het aanpassingsproces in termen van werkloosheid, sociale spanningen en regionale problemen, niet wensen te aanvaarden. Vrijwel alle landen hebben hun toevlucht genomen tot omvangrijke steunmaatregelen om hun kwijnende industrieën op de been te helpen houden. In veel gevallen is ook het mededingingsbeleid versoepeld en worden kartelachtige afspraken over prijzen, marktaandeelen of productiequota's toegestaan of zelfs aangemoedigd om de herstructurering geleidelijker te doen verlopen. Zo moet er wordt er ernstig worden gevreesd voor een heropleving van het protectionisme in Frankrijk als sommige van de generationaliseerde industrieën in de problemen komen. De Verenigde Staten en Japan zijn al bijna in een handelsoorlog gewikkeld. In West-Duitsland heeft de bondsregering als voorwaarde voor steunverlening marktverdelingsafspraken tussen Hoesch en Krupp geëist die tot een breuk in het Estelconcern hebben geleid en Hoogovens opnieuw bij de Nederlandse staat hebben moeten doen aankloppen. België ziet zich gedwongen miljoenen franken in de bodemloze put van het Waalse staalconcern Cockerill-Sambre te blijven storten. En hoeveel geld heeft het Mrs. Thatcher al niet gekost om een klein Brits autootje te laten rijden? In haar rapport over het mededingingsbeleid in een periode van recessie erkent de OECD dat de korte-termijnkosten van het aanpassingsproces in sommige gevallen te hoog kun-

nen zijn: „Some of the harsher effects of market mechanisms must therefore be softened in sectors where structural adjustment would call for unacceptable social or economic sacrifices” 1). Maar of de OECD de uitleg die daaraan in West-Europa wordt gegeven nog deelt, valt te betwijfelen.

De Europese commissaris voor het mededingingsbeleid, mr. Frans Andriessen, staat voor de taak een dam op te werpen tegen de ongeoorloofde praktijken. Onder druk van de concurrentie is men steeds scherper op elkaar gaan letten. Bedrijven die maar even menen waar te nemen dat hun concurrenten ongeoorloofde middelen in de strijd werpen hangen al in Brussel aan de bel. Andriessen hoeft er niet zelf op uit om concurrentie beperkende praktijken op te sporen, hij wordt door de benadeelden wel op het spoor gezet. Maar hij staat voor de taak te bestrijden wat nationale regeringen niet oogluikend maar openlijk toestaan.

Waar het om gaat is echter de vraag hoe gevaarlijk nu eigenlijk die nationale politiek van concurrentie beperkingen is. Is zij in alle gevallen wel zo fout als de neoklassieke theorie leert? Of geldt ook voor de toepassing van deze theorie Luthers waarschuwing: *Jede Konsequenz führt zum Teufel*. Misschien is aan de vooronderstellingen van het volledig-vrije-mededingingsmodel in de praktijk niet voldaan en gaat de veronderstelde heilzame werking van maximale prijsconcurrentie in tijden van economische crisis niet op. In zijn beschouwing op de collegedag ter gelegenheid van het afscheid van prof. Lambers heeft prof. dr. A. van der Zwan erop gewezen dat markt imperfecties en het behalen van relatieve voorsprongen in het dynamische concurrentieproces noodzakelijke voorwaarden zijn voor het tot ontwikkeling komen van nieuwe groeisectoren 2). Volkomen concurrentie is niet reëel en ook niet gewenst. De heftige prijsconcurrentie van dit moment heeft naar zijn mening grote delen van het Europese transnationale bedrijfsleven, dat in hoge mate toch de motor achter het proces van industriële vernieuwing zal moeten zijn, van zijn discretionaire ruimte beroofd waaruit normaal gesproken research-activiteiten worden gefinancierd en veelbelovende maar riskante nieuwe investeringsrichtingen ingeslagen. Alle inspanningen dreigen nu gericht te worden op rationalisatie in plaats van op vernieuwing, en de achterstand ten opzichte van landen als Japan die nog groei vertonen, wordt steeds groter. Van der Zwan wijst erop dat in Amerikaanse studies duidelijke positieve verbanden zijn aangetoond tussen de mate van concentratie, winstgevendheid, innovatie en economische groei. Dat zou wellicht aanleiding kunnen zijn tot twijfel aan de superioriteit van het volkomen-concurrentiemodel voor het weer op gang brengen van de economische vernieuwing. Maar van de andere kant kan het niet de bedoeling zijn de deur naar protectionistische en concurrentievervalsende politiek nog verder open te zetten. De vraag is alleen: wat dan wel?

L. van der Geest

1) OECD, *The role of competition policy in a period of economic recession with special reference to crisis cartels*, Report by the Committee of Experts on Restrictive Business Practices, Parijs, november 1981, blz. 3.

2) A. van der Zwan, *Institutionele arrangementen en werking van het marktmechanisme*, Rotterdam, collegedag 26 november 1981.